

VOORWOORD

ALVERINGEM - SOLBAD HALL HEEN EN WEER. CYRIEL VERSCHAEVE 1944-1973

Cyriel Verschaeve geniet dezer dagen de twijfelachtige eer Vlaanderens meest bekende collaborateur te zijn. Dat komt niet het minst doordat tot onlangs zes straten en pleinen zijn naam droegen en dat dit openbaar eerbetoon herhaaldelijk aan de kaak werd gesteld met als gevolg dat inmiddels in vijf gemeenten de straatnaam werd veranderd. Een en ander kreeg de nodige persaandacht die resoneerde met een internationale dekoloniserende beeldenstorm. Wat te doen met historische figuren die letterlijk en figuurlijk van hun sokkel vallen? Het antwoord op die vraag ligt meer in het heden dan in het verleden. Met welk verleden willen we naar de toekomst? Met de bloed-en-bodem nationaalsocialist die Verschaeve tijdens en na de Tweede Wereldoorlog was – zo blijkt onweerlegbaar uit wetenschappelijk onderzoek – is er geen land meer te bezeilen. En dus zou die laatste straatnaam ook beter verdwijnen. Daarmee wordt het verleden allerm minst uitgewist, wel integendeel. De historische Verschaeve is springlevend. Precies de op het eerste gezicht paradoxaal blijvende verering van Verschaeve ook nog na de oorlog, zet onderzoekers aan om dit aspect van de Verschaeve-biografie in het licht te stellen. Einde 2019 organiseerde de vzw Kapelaan Verschaeve in Alveringem een colloquium over Verschaeve in Solbad Hall. De vzw die ook een aan Verschaeve gewijd museum beheert, stelt zich tot doel kritische geschiedschrijving te bevorderen zonder taboes. En dus komt ook het verhaal van de extreme radicalisering van Verschaeve en zijn collaboratie met nazi-Duitsland als voorbeeld van hoe een radicaal nationalisme kan ontsporen aan bod.¹ Dit nummer van WT publiceert de acta van het colloquium.

WT-redacteur en Verschaevebiograaf Romain Vanlandschoot handelt over de *Oorlogsgedenkschriften*, die Verschaeve schreef tussen oktober 1944 en april 1946 duidelijk bedoeld om gepubliceerd te worden. De tekst verscheen zeer gedeeltelijk in het achtste en laatste deel van zijn *Verzameld Werk* (1961) dat na zijn dood bezorgd werd door een schare bewonderaars. Zo gedeeltelijk dat de lezer in het ongewisse bleef over Verschaeves daden en denkbeelden tijdens de oorlog. Wie deze publicatie vergelijkt met de in 1982 door o.m. Vanlandschoot bezorgde volledige en geannoteerde uitgave, kan alleen besluiten dat het om een bewuste vervalsing ging in functie van de mythe-Verschaeve. Vanlandschoot analyseert in zijn bijdrage de context waarin de *Oorlogsgedenkschriften* tot stand kwamen. Verschaeve was van bij zijn aankomst in Duitsland tot de ineenstorting een instrument van de Vlaamse Landsleiding, de SS-gezinde exilregering van collaborateurs van DeVlag-leider Jef Van de Wiele. Met 'de energieke priester-soldaat' – zoals hij werd genoemd in *De Vlaamsche Post* – en Van de Wiele, was de toekomst van Vlaanderen in vaste en betrouwbare handen, aldus nog het persorgaan van de Landsleiding. In maart 1945 pleitte hij voor de totale militaire inzet van de Vlamingen, wat

¹ <https://cyrielsverschaeve.eu/kapelanij/>. Geraadpleegd op 23 november 2020.

aldus Vanlandschoot gezien de omstandigheden van “*totale waanzin*” getuigde. Verschaeve was nochtans bij zijn volle verstand toen hij zich door René Lagrou, gewezen leider van de Vlaamse SS die dienst nam in de Waffen-SS en lid werd van de Landsleiding, op sleeptouw liet nemen om het zieltogende Duitsland te ontvluchten. Lagrou gebruikte Verschaeve als alibi om er zelf tussenuit te knippen en liet hem aan zijn lot over in het Oostenrijkse stadje Solbad Hall waar hij een schuilplaats vond in de dekenij van de Tioolse nationalist Mgr. Heinrich Heidegger. Diens afwijzing van het nationaalsocialisme bracht Verschaeve niet tot andere gedachten. In zijn *Oorlogsgedenkschriften* blijft hij tot de laatste regels, geschreven bijna een jaar na het einde van oorlog, vasthouden aan zijn groot gelijk. “*Er bestond dus tussen zijn nationalistische visie, zijn hang naar ‘Germanië’, en zijn tomeloze Deutschfreundlichkeit van de jaren dertig en de collaboratie tijdens de oorlog geen wezenlijk verschil*”, besluit Vanlandschoot.

ADVN-medewerker Aragorn Fuhrmann neemt de bedevaarten tussen 1950 en 1973 naar Solbad Hall onder de loep. De eerste bedevaart een jaar na het overlijden van Verschaeve werd georganiseerd door Martha Vande Walle, de uitgeefster van Verschaeve die ook mee verantwoordelijk tekende voor de publicatie van zijn *Verzameld Werk (1954-1961)*. De volgende jaren werd het voortouw genomen door Vlaams-nationalistische jeugdbewegingen met vooral kinderen van collaborateurs. Fuhrmann ziet hoe de bedevaarten Verschaeve instrumentaliseerden voor politiek-ideologische doeleinden. Daarvoor analyseert hij het discours van de redevoeringen, programmabrochures en persartikels. “*Verschaeve is niet dood!*” verzekerde het programmaboekje van de bedevaart van 1959 uitgegeven door het organiserende Blauwvoetjeugdverbond (BJV), tien jaar na diens overlijden. Verschaeve leefde verder in het BJV waar zijn teksten werden gelezen en zijn idealen beleden, zo luidde het. De auteur plaatst deze retoriek in een lange traditie van nationale onsterfelijkheid die niet het minst door Verschaeve zelf werd beoefend. Al vóór de Eerste Wereldoorlog hield hij voor dat Vlaanderen maar kon herleven als het weer zou aanknopen bij het krijgslustige leven van de voorvaderen. Sneuvelen voor Vlaanderens opstanding was Verschaeves leidmotief tijdens en na de Eerste Wereldoorlog toen hij zich opwierp als een medium tussen de doden en de levenden. In de Tweede Wereldoorlog bewees het offer van de oostfronters Vlaanderens levenskracht. Aan zijn graf in Solbad Hall werd Verschaeve zelf aanroepen als de levenswekker.

Achter de schermen van de bedevaarten voltrok zich inmiddels een minder verheven schouwspel van elkaar bekampende facties in en aan de rand van de BJV. Het duurde tot 1965 vooraleer er een nieuwe grote bedevaart in Solbad Hall doorging. De organisator was Broederband, de Vlaamse vereniging van oud-collaborateurs. Er waren verscheidene parlementsleden van de Volksunie aanwezig die dat jaar haar eerste electorale doorbraak kende. De bedevaart stond in het teken van amnestie waarbij de overbrenging van het stoffelijk overschot van Verschaeve naar Vlaanderen als een teken van “*morele amnestie*” werd voorgesteld.

Acht jaar later zou de Vlaamse Militanten Orde (VMO) van Bert Eriksson met Operatie Brevier precies dat beogen. Frans-Jos Verdoodt die op het colloquium de conclusies formuleerde, beschrijft hoe het liep. De overbrenging van het lichaam lukte, maar doordat het plan voortijdig uitlekte, mislukte de geplande triomfantelijke verschijning van Verschaeve op de IJzerweide. Zijn stoffelijk overschot werd na bemiddeling van Rik De Gheyn, secretaris van het IJzerbedevaartcomité, in alle stilte begraven in Alveringem, de laatst overblijvende gemeente die Verschaeve eert met een straatnaam.

Bruno De Wever, hoofdredacteur